

ГЕОГРАФІЧНІ НАУКИ

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-4-80-53>

УДК 911.3(477)

Поручинський В.І., Поручинська І.В., Ніколайчик А.В.
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСПОРТНО-ГЕОГРАФІЧНОГО ПОЛОЖЕННЯ МІСТ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Анотація. У статті охарактеризовано особливості транспортно-географічного положення як одного із видів економіко-географічного положення. Зазначено природно-географічні та соціально-економічні чинники, під впливом яких формується транспортно-географічне положення міст Волинської області. Проаналізовано положення міст області відносно найближчих залізничних станцій, аеропортів, обласного центру області, столиці держави та державного кордону. Охарактеризовано основні залізничні магістри, які проходять поблизу міст. Розглянуто положення міст відносно міжнародних транспортних коридорів та європейських шляхів сполучення. Охарактеризовано основні автомобільні шляхи, які проходять через території міст Волинської області. Виділено міста з найбільш та найменш вигідним транспортно-географічним положенням у регіоні та дано їх коротку характеристику.

Ключові слова: транспортно-географічне положення, транспортна мережа, автомобільні шляхи, транспортні коридори.

Poruchinsky Volodymyr, Poruchinskaya Irina, Nikolaychik Alona
Lesya Ukrainka Eastern European National University

PECULIARITIES OF THE TRANSPORT-GEOGRAPHICAL SITUATION OF THE CITIES OF THE VOLYN REGION

Summary. The article describes the peculiarities of transport and geographical position as one of the types of economic and geographical position which is the position of an object in relation to the routes of communication, taking into account their capacity, congestion, cost of transportation and reliability of vital connections. The natural-geographical and socio-economic factors under the influence of which the transport and geographical position of the cities of Volyn region are formed are noted. A brief description of the urban settlement system of the region with indication of the urbanity of the cities and features of their location on the territory of the region is given, taking into account the natural-geographical and socio-economic factors. The basic indicators by which it is possible to characterize features of transport-geographical position of urban settlements are specified. The situation of the cities of the region in relation to the nearest railway stations, airports, the regional center of the region, the capital of the state and the checkpoints across the state border of Ukraine is analyzed. The main railway lines that run near the cities of the region are characterized. The situation of cities in relation to international transport corridors and European routes that cross the territory of the region is considered. The main national, regional and territorial highways that pass through the territories of the cities of Volyn region and connect them with each other and cities of other regions of Ukraine are characterized. Based on the analysis of the main indicators of transport-geographical location of the cities of Volyn region the cities with the most and least favorable transport and geographical location in the region are identified and their brief characteristics are given. It is determined that the most clearly the transport and geographical position is manifested in the places of intersection and intersection of powerful railways with highways. In these places there is a formation of powerful industrial units, since railways and roads form the framework of the territorial structure of the economy and dispersal. It is established that the peripheral areas of the region are poorly provided with a transport network and lag behind economically and in transport.

Keywords: transport and geographical location, transport network, highways, freight corridors.

Постановка проблеми. Транспортна інфраструктура є одним з важливих чинників, які впливають на соціально-економічний розвиток території. Від транспортних шляхів залежить доступність даної території, що, своєю чергою, впливає на підвищення її конкурентоспроможності та привабливості з точки зору залучення інвестицій. Ефективність використання транспорту залежить як від технічного стану рухомого складу, так і транспортної інфраструктури, які потребують інвестицій. Дослідження транспортно-географічного положення міст Волинської області дозволить більш ефективно використовувати потенціал прикордонного положення регіону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасний стан, проблеми та шляхи розвитку транспорту в цілому та особливості транспортно-географічного положення регіонів чи окремих населених пунктів досліджують такі вчені як В.О. Джаман, О.О. Денисенко, Ю.Ю. Заволока, В.П. Нагірна, Н.М. Пашинська, Г.П. Підгрушний, І.Г. Савчук, О.Г. Топчєв, М.І. Фащевський та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на те, що питання транспортно-географічного положення неодноразово розглядалося багатьма науковцями, постійні зміни, які відбуваються у транспортно-географічному положенні України та її регіонів, і пов'язані зі змінами транспортної ін-

фраструктури, та змінами зовнішньої політики держав потребують комплексного дослідження.

Мета статті. Проаналізувати особливості транспортно-географічного положення міст Волинської області.

Виклад основного матеріалу. Транспортно-географічне положення (ТГП) є одним із видів економіко-географічного положення. ТГП – це положення якогось об'єкта відносно шляхів сполучення з урахуванням їхньої потужності, завантаженості, вартості перевезень і надійності життєво важливих зв'язків. Переважна більшість відношень між об'єктами здійснюється через транспорт і зв'язок [8].

Транспортно-географічне положення Волинської області сформувалося під впливом взаємопов'язаних мереж сільського та міського розселення. Система міського розселення області представлена 11 містами, чотири з яких – міста обласного підпорядкування та 22 селищами міського типу.

У Волинській області переважають міста, які за своєю людністю відносяться до категорії малих (до 50 тис. осіб). Таких міст нараховується вісім – Берестечко, Володимир-Волинський, Горохів, Камінь-Каширський, Ківерці, Любомль, Рожище, Устилуг. Два міста – Ковель і Нововолинськ – відносяться до категорії середніх міст з населенням понад 50 тис. осіб. А обласний центр місто Луцьк, в якому проживає 217,3 тис. осіб, відноситься до категорії великих.

Транспортно-географічне положення міст та структура транспортної системи формується під впливом природно-географічних (рельєф, гідрографічна сітка, лісистість території) а також економіко-географічних чинників. Більшість міст Волинської області розміщені у південних та центральних районах, які, в основному, є промисловоорієнтованими, та мають вищий рівень соціально-економічного розвитку [4].

Особливості транспортно-географічного положення міст можна охарактеризувати такими показниками [9]: відстань до найближчої залізничної станції (якщо станція не перебуває в місті),

відстань до найближчого аеропорту, відстань до обласного центру, відстань до столиці, відстань до найближчого державного пункту пропуску через кордон. Крім того, важливу роль відіграють параметри та категорії транспортних маршрутів, які проходять через місто, або поблизу нього (табл. 1).

Електрифікована залізниця постійного та змінного струму проходить в чотирьох містах – Луцьку, Ківерцях, Рожищах та Ковелі, а в інших містах колії не електрифіковані. Основні залізничні станції: Ковель – сортувальна, Луцьк – вантажна.

Через територію області проходить одноколійна електрифікована з двоколійними вставками залізнична магістраль Рівне-Ківерці-Ковель-Ягодин (на Хелм) – найбільш напружена залізнична магістраль із великим об'ємом вантажних і пасажирських перевезень. А також одноколійна ділянка Луцьк-Ковель-Заболоття (на Брест). Залізнична ділянка Ягодин-Ковель суміщена з європейською колією.

Також на території області прокладені одноколіїні залізничні лінії: Ковель-Сарни-Коропостень-Київ, Ковель-Камінь-Каширський, Ковель-Володимир-Волинський-Червоноград – на Підзамче (Львів), Ківерці-Луцьк-Кам'янка-Бузька-Підзамче, відмикання від лінії Ковель-Червоноград – колія Володимир-Волинський-Лудин-Хрубешув [5].

Відстань до обласного центру для усіх міст автомобільними шляхами є коротшою, ніж залізницею. Лише для Ківерець та Берестечка є майже однаковою. Зауважимо, що для таких міст як Володимир-Волинський, Нововолинськ та Устилуг відстань до обласного центру залізницею є значно більшою, ніж автошляхами, оскільки пряме залізничне сполучення відсутнє.

Відстань до столиці України міста Києва автошляхами найкоротшою є з Луцьком (388 км), а найдовшою – з Нововолинськом (515 км). Відстань залізницею для усіх міст є довшою ніж автошляхами і змінюється від 453 км (Ковель), до 535 км (Горохів, Берестечко).

Таблиця 1

Показники транспортно-географічного положення великих та середніх міст Волинської області

Міста	Відстань до найближчої залізничної станції, км	Відстань до найближчого аеропорту, км	Відстань до обласного центру, км (шоссе/залізниця)	Відстань до столиці, км (шоссе/залізниця)	Відстань до найближчого державного пункту пропуску через кордон, км
Берестечко	33	110,7	66,5/66	437/535	101,2
Володимир-Волинський	0	140,0	77/136	465/506	13
Горохів	9	110,0	53,2/66	469/535	69,1
Камінь-Каширський	0	214,2	126/140	463/509	59,6
Ківерці	0	85,2	15,8/13	417/456	86
Ковель	0	161,6	72,7/84	442/453	65
Луцьк	0	70,1	0	388/469	89
Любомль	0	211,8	122/133	491/502	15
Нововолинськ	15	126,0	92,2/177	515/532	15
Рожище	0	106,0	22/31	443/500	91,5
Устилуг	12	145,0	88,9/150	491/506	0

Джерело: складено за [1; 4; 5]

Проблемою на сьогодні, як для транскордонного регіону, є відсутність у Волинській області сучасного аеропорту. Аеропорт КП «Луцьк», який знаходиться у селі Крупа за 12 км від Луцька, не виконує пасажирських і вантажних перевезень. Авіаперевезення пасажирів області обслуговуються, в основному, через Львівський і Рівненський аеропорти.

Для більшості міст Волинської області найближчим аеропортом є Міжнародний аеропорт «Рівне», який знаходиться в селі Велика Омеляна за 4 км від міста Рівного Рівненської області. Це міста Берестечко, Камінь-каширський, Ківерці, Ковель, Луцьк, Любомль, Рожище Найближче до аеропорту знаходяться міста Луцьк (70,1 км) та Ківерці (85,2 км), а найдалі – Любомль (211,8 км) та Камінь-Каширський (214,2 км).

Для таких міст, як Горохів, Володимир-Волинський, Нововолинськ та Устилуг найближчим аеропортом є Міжнародний аеропорт «Львів» імені Данила Галицького, який знаходиться у обласному центрі Львівської області місті Львові [4].

Важливим чинником економічного розвитку міст Волинської області є їх розміщення відносно пунктів пропуску через державний кордон. Так, як область є прикордонною, більшість міст знаходяться на невеликій відстані від пунктів пропуску, а Устилуг – це прикордонне місто, яке межує з Республікою Польща, в якому діє міжнародний автомобільний (для легкових автомобілів) перехід Устилуг-Зосин.

Територією області проходять найкоротші транспортні шляхи, які ведуть до держав Східної та Західної Європи. Зокрема, міжнародний транспортний коридор (МТК) «Балтика-Чорне море» (автомобільний та залізничний транспорт). Ці міжнародні транспортні коридори в певною мірою пролягають паралельно: МТК для автомобільного транспорту: Ягодин-Ковель-Луцьк і МТК для залізничного транспорту Ягодин-Ковель-Ківерці-Рівне. Ділянка залізниці Ізов-Ковель-Ківерці-Рівне розглядається як складова Євразійського транспортного коридору.

Також територією регіону проходить міждержавний транспортний коридор Ужгород-Львів-Ковель-Доманово. Транспортний коридор проходить паралельно східному кордону Євросоюзу і зв'язує між собою майже всі МТК [3].

Транспортний зв'язок між населеними пунктами області та України забезпечується національними, регіональними та територіальними автодорогами (табл. 2).

Через територію Волинської області проходять автомобільні дорogi міжнародного значення, які є частиною єдиної Європейської транспортної системи. Зокрема, через міста Ковель та Любомль проходить автошлях М07 (Київ-Ковель-Ягодин (на м. Люблін)), який є частиною європейського автомобільного маршруту Е373. Через міста Ковель, Рожище та Луцьк проходить автошлях М19 (Доманове (на Брест)-Ковель-Чернівці-Тереблече (на Бухарест)) і на території України є частиною Європейського автомобільного маршруту Е85.

Розглянувши і проаналізувавши транспортно-географічне положення міст Волинської області, можна зробити висновок, що найбільш вигідним положенням характеризуються міста Ковель, Луцьк, Ківерці, Любомль та Устилуг.

Місто Ковель є одним із найбільших залізничних вузлів Західної України, який має вагомий стратегічний значення для України, оскільки з'єднує її територію з багатьма європейськими країнами. Від Ковеля розходяться залізничні шляхи в шести напрямках: до Сарн (на Київ), до Ківерець (на Луцьк та Рівне), до Володимира-Волинського (на Львів), до Хелму (на Варшаву та Берлін), до Бреста та до Камінь-Каширського. Також у Ковелі знаходиться залізничний пункт контролю «Ковель» через державний кордон України та Республіки Білорусь.

Через Ковель проходить декілька автошляхів загальноєвропейського, національного та регіонального значення. Зокрема автошлях Е373 (в межах України має номер М07) з'єднує Київ і Люблін, а також автошлях Е85 (в межах України М19) від Александрополіса через Буха-

Таблиця 2

Автомобільні шляхи Волинської області

Індекс та номер дороги	Вид	Назва автодороги	Міста Волинської області, через які проходить дорога
М07	Міжнародного значення	Київ-Ковель-Ягодин (на Люблін)	Ковель
М19	Міжнародного значення	Доманове (на Брест)-Тереблече (на Бухарест)	Ковель
Н 22	Державного значення	Устилуг-Луцьк-Рівне	Володимир-Волинський, Луцьк
Р-14	Регіонального значення	Луцьк-Дольськ	Луцьк, Ківерці
Р-15	Регіонального значення	Ковель-Жовква	Ковель, Володимир-Волинський, Нововолинськ
Т 0302	Територіального значення	Піща-Кременець	Любомль, Володимир-Волинський, Горохів, Берестечко
Т 0303	Територіального значення	Луцьк-Дубно	Луцьк
Т 0305	Територіального значення	Нововолинськ-Локачі	Нововолинськ
Т 0308	Територіального значення	Любомль-Любешів	Любомль, Камінь-Каширський
Т 0309	Територіального значення	Дубечне-Піддубці	Ківерці
Т 0311	Територіального значення	Седлище-Скобелка	Камінь-Каширський, Ковель

Джерело: складено за [6; 7]

рест, Чернівці, Тернопіль, Луцьк, Брест, Вільнюс до Клайпеди. Місто розташоване за 65 км – від автопереходу Ягодин-Дорогуська за 69 км – від автопереходу «Доманове» [4].

Місто Луцьк у транспортному відношенні являє собою вузол автомобільних доріг, а також тут знаходиться річкова пристань. Транспортно-географічне положення міста досить сприятливе – Луцьк знаходиться на невеликій відстані від інших великих міст Західної України – відстань до Рівного становить 70 км, Львова – 178 км, Тернополя – 176 км і з'єднаний з ними автомобільними магістралями. Це дозволяє розвиватись підприємствам цих міст, використовуючи тісні зв'язки. Крім того, через місто проходять автодороги міждержавного значення, що сполучають Україну з Польщею та Білоруссю. Найближча відстань від міста до державного кордону з Польщею близько 90 км.

Вигідним є транспортно-географічне положення міста Ківерце, виникненню якого сприяло бурхливе будівництво залізниць. Розташування міста сприяє прямому з'єднанню транспортних магістралей з усіма транскордонними переходами, залізнична станція Ківерці працює з усіма видами пасажирських і вантажних перевезень. Через неї щодоби проходить майже 40 поїздів міжміського та міжнародного сполучення.

Також вигідне розташування має місто Любомль. Через місто проходить міжнародна автомагістраль E373 (збігається із M07) Варшава–Люблін–Ковель–Сарни–Коростень–Київ, та автошлях Володимир–Волинський–Брест. У цьому населеному пункті розміщена залізнич-

на станція «Любомль», через місто проходить залізниця Київ–Варшава.

Сприятливим транспортно-географічним потенціалом володіє прикордонне місто Устилуг, яке розташоване на автошляху національного значення Устилуг–Рівне і залізничної магістралі Ковель–Ізов. Розташування населеного пункту безпосередньо на кордоні з Польщею позитивно впливає на розвиток сфери обслуговування, сервісу та торгівлі.

Транспортно-географічне положення створює умови для міжнародного співробітництва та розвитку господарства території. Поселенська мережа значною мірою формується залежно від мережі шляхів сполучення, і навпаки (особливо для автодоріг місцевого значення). Розміщення поселень та їх транспортна доступність залежить від транспортної мережі та швидкостей руху транспорту [2].

Висновки та пропозиції. Особливістю транспортно-географічного Волинської області та її міст є наявність потужних транзитних вантажних та пасажиропотоків. Найбільш чітко ТГП проявляється в місцях перетину та стику потужних залізниць з автомобільними шляхами. Саме там проходить формування Луцького, Нововолинського і Ковельського промислових вузлів. Залізничні магістралі та паралельні їм автомобільні шляхи композиційно складають каркас територіальної структури господарства та розселення у вигляді трикутника (Луцьк–Ковель–Нововолинськ). Поряд із цим периферійні райони області слабо забезпечені транспортною мережею і відстають в економічному і транспортному відношенні.

Список літератури:

1. Автодороги України. URL: <http://euro2012highway.blogspot.com/> (дата звернення: 27.04.2020).
2. Доценко А.І. Територіальна організація розселення (теорія і практика). Київ : Фенікс, 2010. 529 с.
3. Мірошко В.М. Міжнародні транспортні коридори і Україна. URL: http://tourlib.net/statti_ukr/miroshko.htm (дата звернення: 27.04.2020).
4. Офіційний сайт головного управління статистики у Волинській області. URL: <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 28.04.2020).
5. Офіційний веб-сайт Укрзалізниці. URL: <http://www.uz.gov.ua/> (дата звернення: 26.04.2020).
6. Перелік автомобільних доріг державного значення Волинської області. URL: <https://vl.ukravtodor.gov.ua/> (дата звернення: 28.04.2020).
7. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку автомобільних доріг загального користування державного значення» від 16 вересня 2015 р. № 712. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/712-2015-p> (дата звернення: 26.04.2020).
8. Топчієв О.Г. Основи суспільної географії : Навчальний посібник. Одеса : Астропринт, 2001. 560 с.
9. Шулевський С.О. Транспортно-географічне положення великих та середніх міст Українського Причорномор'я. URL: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.834077> <http://ojs.ukw.edu.pl/index.php/johs/article/view/4646> (дата звернення: 26.04.2020).

References:

1. Avtodorogi Ukrainy [Highways of Ukraine]. Available at: <http://euro2012highway.blogspot.com/> (accessed: 27.04.2020).
2. Docenko, A.I. (2010). Terytorialna organizaciya rozselennya (teoriya i praktyka). Kyiv: Feniks, 529 p. (in Ukrainian)
3. Miroshko, V.M. Mizhnarodni transportni korydory i Ukrayina [Pan-European transport corridors and Ukraine]. Available at: http://tourlib.net/statti_ukr/miroshko.htm (accessed: 27.04.2020).
4. Oficijnyj sayt golovnoho upravlinnya statyky u Volynskij oblasti. Available at: <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua/> (accessed: 28.04.2020).
5. Ofitsiynny veb-sajt Ukrzaliznytsi [Ukrainian Railways]. Available at: <http://www.uz.gov.ua/> (accessed: 26.04.2020).
6. Perelik avtomobilnyx dorog derzhavnogo znachennya Volynskoyi oblasti. Available at: <https://vl.ukravtodor.gov.ua/> (accessed: 28.04.2020).
7. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny «Pro zatverdzhennya pereliku avtomobil'nykh dorih zahal'noho korystuvannya derzhavnoho znachennya» vid 16 veresnya 2015 r. [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of September 16, 2015 No. 712 "About approval of the list of highways public of the state value"]. Available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/712-p> (accessed: 26.04.2020).
8. Topchiyev, O.G. (2001). Osnovy suspilnoyi geografii: Navchalnyy posibnyk. Odesa: Astroprint, 560 p.
9. Shulevskiy, S.O. Transportno-geografichne polozhennya velykyx ta serednix mist Ukrainy skogo Prychornomor'ya. Available at: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.834077> <http://ojs.ukw.edu.pl/index.php/johs/article/view/4646> (accessed: 26.04.2020).